

ПСИХОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СТУДЕНТІВ У НАБУТТІ ДОСВІДУ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Зазимко О.В. Психологічні характеристики студентів у набутті досвіду дистанційного навчання.

Анотація. Дослідження спрямоване на визначення психологічних характеристик студентів, що сприяють набуттю успішного досвіду дистанційного навчання. Актуальність дослідження зумовлена появою якісно нової форми дистанційного навчання, яка зорієнтована на врахування індивідуальних особливостей тих, хто навчається. З іншого боку, виходячи з положення, що результати навчання (компетентності) студентів формуються при конструюванні ними власного особистісного досвіду, то організація навчального процесу повинна ґрунтуватися на тих психологічних характеристиках студентів, які сприяють успішному оволодінню досвідом дистанційного навчання та мають свої особливості у порівнянні з очним.

За результатами емпіричного дослідження визначено продуктивні та стагнуючі особистісні й когнітивні характеристики студентів у набутті досвіду дистанційного навчання. До особистісних характеристик, що сприяють успішному оволодінню досвідом дистанційного навчання, в першу чергу, належать: самостійність, незалежність у судженнях, наполегливість, комунікабельність, уважність у стосунках з іншими. Особистісними характеристиками, що зумовлюють труднощі у навчанні є: сором'язливість, тривожність та піддатливість до різноманітних впливів; замкнутість, байдужість, ригідність і суворість в оцінці інших, скептицизм у взаємодії, поєднаний з дипломатичністю, розважливістю, сентиментальністю. Показано, що особливої значимості при дистанційному оволодінні досвідом мають сформовані процеси розуміння та інтерпретації тексту, зокрема, уміння виділяти основну його проблему, дискусійні питання, а також здатність на доосмислення текстового матеріалу.

Дослідженням також встановлено, що повернення до типового очного навчання збіднить процес оволодіння знаннями та отримання досвіду в тих студентів, у яких успішність за час дистанційного

навчання у порівнянні з попереднім очним залишилась на тому рівні чи підвищилась. Тому, прерогативою для студентів з різною динамікою успішності та відмінними особистісними характеристиками є комбінована форма навчання. Врахування визначених особистісних характеристик в організації навчального процесу буде сприяти підвищенню результативності навчання студентів.

Ключові слова: конструювання досвіду, дистанційне навчання, результативність навчання, індивідуальні особливості, продуктивні психологічні характеристики у набутті досвіду.

Zazymko O.V. Psychological characteristics of students in gaining distance learning experience.

Abstract. *The research is to determine the psychological characteristics of students that contribute to the acquisition of successful distance learning experience. The relevance of the study is due to the emergence of a qualitatively new distance education form. that focus on the individual characteristics of students. On another way, according to the position that the students learning results (competence) are formed when they designing their own personal experience the organization of the educational process should be based on those psychological characteristics of students that contribute to the successful mastery of the distance learning experience and have their own characteristics in comparison with traditional full-time education.*

By the results of empirical research, determined productive and stagnant students personal and cognitive characteristics in gaining experience of distance learning. The main personal characteristics that contribute to the successful mastery of the distance learning experience is such characteristics as: independence, independence in judgments, persistence, sociability, attentiveness in dealing with others. Personal characteristics that cause learning difficulties are: shyness, anxiety and susceptibility to various influences; closedness, indifference, rigidity and severity in the assessment of others, skepticism in interaction, combined with diplomacy, prudence, sentimentality. Also shown that the formed processes of text comprehension and interpretation, in particular, the ability to highlight its main problem, debatable issues, as well as the ability to comprehend the textual material are of particular importance in remote experience mastery.

The research also found that a return to typical full-time education would impoverish the process of acquiring knowledge and gaining

experience in those students whose success during distance learning compared to the previous full-time study remained at the same level or increased. Therefore, a combined form of education is prerogative for students with different dynamics of success and different personal characteristics. Taking into account certain personal characteristics in the organization of the educational process will help increase the effectiveness of students learning.

Key words: *experience design, distance learning, learning effectiveness, individual characteristics, productive psychological characteristics in gaining experience.*

Актуальність. Вимушений перехід вищих закладів освіти на дистанційне навчання в умовах пандемії коронавірусу зумовив немало труднощів у студентів, які до того навчалися на очній формі. Застосування звичних форм роботи та прийомів у деякій мірі стало неможливим. Складність у ефективному викладанні змістовного матеріалу різних дисциплін, особливо тих, які є прикладними, полягає і в здійсненні індивідуального підходу до особистості студентів. З одного боку, розкрилися можливості нетермінованої взаємодії із кожним студентом окремо. Застосування сторонами академічного процесу різних соціальних мереж, месенджерів, навчальних платформ та інших програмних засобів мережі інтернет забезпечило постійний взаємозв'язок між ними. З іншого боку, надмірна нелімітована комунікація не лише виснажує викладачів, а й дезорганізує студентів. Окрім того, у разі недетермінованої взаємодії викладач-студент досить часто нівелюються положення індивідуального підходу. Основним орієнтиром індивідуалізованого навчання є індивідуальні психологічні особливості того, хто навчається. Втім, при дистанційній формі успішність навчання забезпечується іншими психологічними характеристиками особистості, ніж при очній. Досліджень щодо особливостей сучасних студентів, що забезпечують успішність та результативність у оволодінні теоретичним та прикладним навчальним матеріалом за умов дистанційного навчання, на сьогодні бракує. Актуальність цього питання зумовила вибір теми проведеного дослідження.

Мета дослідження полягає у визначенні психологічних характеристик студентів, що сприяють набуттю успішного досвіду дистанційного навчання.

Постановка проблеми. На сьогодні констатується три якісно відмінні етапи розвитку дистанційного навчання [1; 2]. Відлік появи дистанційного навчання розпочинається з XIX століття. Перший етап умовно називають «кореспондентське навчання», що знаменується одностороннім зв'язком за допомогою використання радіо/телетрансляцій, аудіо/відеозаписів тощо. Фактично таку форму навчання можна вважати самонавчанням. Другий етап «кейс навчання» із середини XX століття і по сьогоднішній день вже включає двосторонній зв'язок, який на початку забезпечувався телефоном, поштою, факсом. Відмінною рисою цього етапу є значна кількість годин самостійного навчання, зв'язок викладача з тим, хто навчається, обмежений передачею навчального матеріалу та контролем його засвоєння. На третьому етапі «трансляційне навчання» з кінця XX століття забезпечується багатосторонній зв'язок між студентом, викладачем, освітнім закладом та навчальними матеріалами. Поява діалогових систем у дистанційному навчанні сприяла розвитку гнучких технологій навчання. Гнучкість технологій забезпечується появою різноманітних електронних платформ для навчання з можливістю використання різних діяльностей.

На сьогодні можна констатувати появу нового етапу дистанційного навчання, яке все більше наближується до очного і дозволяє враховувати індивідуальні особливості студентів з метою формування у них відповідних компетентностей.

Ми виходимо з положення, що результати навчання (компетентності) студентів формуються при конструюванні ними власного особистісного досвіду. За визначенням Н. В. Чепелевої, конструювання досвіду полягає у приведенні соціокультурної та особистісної інформації в систему, організацію такої інформації у зв'язні структури, що допомагають досягнути її смисл [3].

Очевидно, що ґрунтуючись на таких положеннях, організація процесу результативного навчання неможлива без урахування психологічних особливостей тих, хто навчається. Успішність оволодіння досвідом навчання в очній та дистанційній формах зумовлюється відмінними чинниками. На сьогоднішній день бракує емпіричних досліджень психологічних характеристик студентів, що сприяють успішному набуттю досвіду дистанційного навчання.

Результати та обговорення емпіричного дослідження. Дослідженням охоплено 197 студентів очної форми навчання з наступних закладів вищої освіти України: Київського національного

торговельно-економічного університету, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Національного медичного університету імені О. О. Богомольця, Київського університету імені Бориса Грінченка, Медичного інституту СумДУ, Національного університету «Львівська політехніка», Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва, Харківського національного медичного університету. Серед студентів віком від 17 до 21 року 54,8 % дівчат та 45,2 % юнаків. Зауважимо, що дослідження проведено серед студентів, які свідомо обирали очну форму навчання, та, в силу обставин, що склалися, отримали досвід дистанційного навчання.

Дослідження організовано та проведено спільно із студенткою А. О. Кот, яка навчається в КНТЕУ за освітнім ступенем «бакалавр», галузі знань 05 «Соціальні і поведінкові науки», спеціальності 053 «Психологія».

Досліджуваним студентам запропоновано анкету з соціодемографічними й інформативними питаннями та 16-факторний особистісний опитувальник Р. Кеттелла як засіб визначення особистісних характеристик студентів.

Одне із інформативних питань анкети мало на меті визначення вподобань студентів стосовно форми навчання: «Якби Ви мали можливість надалі обирати очне чи дистанційне навчання, яке б Ви обрали?». Означене питання є закритого типу з трьома варіантами відповіді: «очне», «комбіноване», «дистанційне».

Результати опитування графічно відображено на рисунку 1.

Більшість студентів (56 %, або 111 осіб) обрали відповідь «очне», що й відповідає наявній формі їхнього навчання до впровадження карантинних умов. Отримавши досвід дистанційного навчання та зваживши його переваги і недоліки, 38 % (75 осіб) опитаних

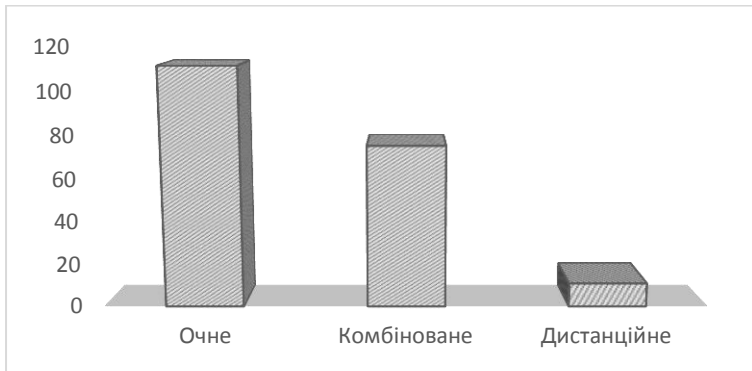

Рис. 1. Уподобання щодо форми навчання.

студентів надали перевагу комбінованій його формі. Майже 6 % (11 осіб) студентів надали перевагу дистанційному навчанню. Більшість із цих 11 осіб, які надали перевагу дистанційному навчанню, за іншими питаннями анкети характеризуються більш соціально активними. Не виключено, що їхній вибір зумовлювався збільшенням особистого часу під час дистанційного навчання, а не перевагами цієї форми навчання.

Для перевірки висунутого припущення та визначення особистісних характеристик осіб, які впливають на вибір форми навчання, проведено процедуру однофакторного дисперсійного аналізу за методом Фішера. Залежними змінними обрано результати, отримані за основними шкалами тесту Кеттелла (16 RF-опитувальник). Факторною змінною є відповіді на зазначене питання анкети з градаціями: «1» – «очне», «2» – «комбіноване», «3» – «дистанційне».

Застосування дисперсійного аналізу показало значимий і коректний за тестом Левена результат лише для змінної «В» ($F = 4,643$, $p \leq 0,05$), яка за опитувальником Кеттелла діагностує інтелектуальні характеристики досліджуваних. Градації форм навчання у порядку зростання середніх значень розташувались у наступному порядку: «очне», «комбіноване» та «дистанційне» (рис. 2).

Результати проведеного дисперсійного аналізу не підтвердили гіпотезу про зумовлення вибору студентами форми навчання можливістю отримання більше вільного часу для інших занять. Жодні особистісні характеристики не є визначальними в наданні переваги тій чи іншій формі навчання.

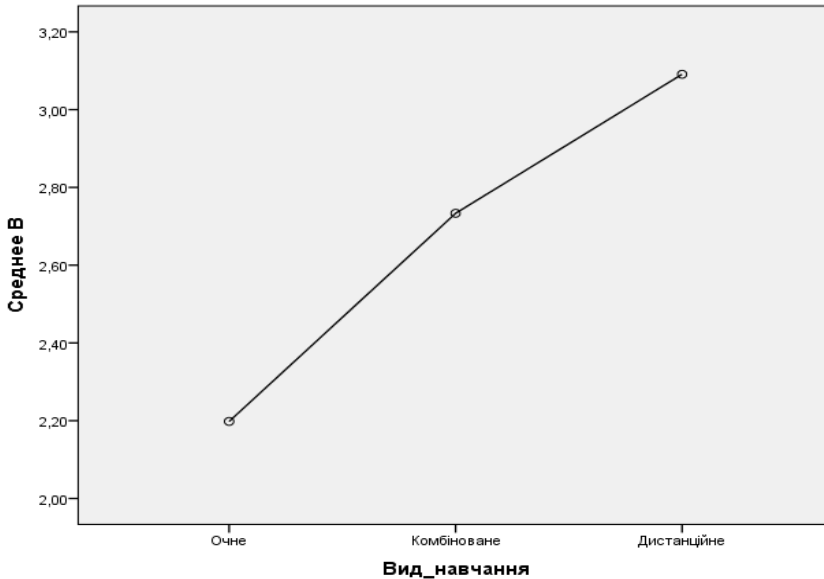

Рис. 2. Вплив інтелектуальних характеристик на уподобання форми навчання.

За встановленими відмінностями можна зробити висновок, що дистанційному навчанню надають переваги студенти, які вирізняються більш високою здатністю до навчання та оперативністю й кмітливістю мислення. Очному навчанню, навпаки, надають переваги здебільшого ті студенти, які мають певні труднощі з вирішенням навчальних завдань. Комбіноване навчання на графіку рівновіддалене від інших форм навчання та знаходиться посередині графічної лінії. Отже, інтелектуальні здатності є визначальними не лише в адаптації до іншої форми навчання, а й у формуванні уподобань щодо його організації. Іншими словами: чим вищі інтелектуальні здатності, тим особистість є більш схильною до включення в процес власного навчання дистанційних форм його організації. Відповідно, особистість з більш низькими інтелектуальними здатностями стикається з більшою кількістю труднощів, пов'язаних з дистанційною формою навчання.

На уточнення з якими саме труднощами стикаються студенти під час дистанційного навчання в анкеті запропоновано відкрите питання: «Якщо Ви маєте труднощі у засвоєнні знань при дистанційній

формі навчання, то саме з якими труднощами ви стикаєтесь найчастіше?»).

Узагальнення відповідей респондентів на відкрите питання анкети дозволило визначити дві загальні групи труднощів: труднощі, що пов'язані з академічними та технічними проблемами навчання (відсутність практики в навчальних аудиторіях, завеликий обсяг завдань на самостійне опрацювання, проблеми з порозумінням із викладачами, відсутність якісного зворотного зв'язку з викладачами та одногрупниками тощо) та труднощі, які пов'язані з особистісними характеристиками студентів (складнощі у подоланні власної замкненості, сором'язливості при включенні відеокамери та мікрофону на занятті, складнощі самоорганізації, дотримання режимних моментів, відсутність реального спілкування з одногрупниками/викладачами тощо).

Для визначення особистісних відмінностей студентів, які стикаються з труднощами, також застосовано дисперсійний аналіз за вказаними вище установками. Факторною змінною взято відповіді на закриті питання анкети «Чи стикаєтесь Ви з труднощами під час засвоєння знань при дистанційній формі навчання?». Ця змінна має дві диференційовані градації: «1» відповідає відповіді: «так, стикаюсь»; «2» – «особливих труднощів не виникає». Залежними змінними обрано результати, отримані за основними шкалами тесту Кеттелла та відповідь на питання анкети про динаміку академічної успішності при дистанційному навчанні у порівнянні з очним, яке йому передувало.

Застосування дисперсійного аналізу показало достовірно значимі результати для двох залежних змінних: за шкалою «Е» ($F = 7,400$, $p \leq 0,05$), яка відповідає тому, наскільки особистість є незалежною, чи піддатливою до різноманітних впливів; за питанням анкети про динаміку успішності «Успішність» ($F = 10,197$, $p \leq 0,05$). Графічно встановлені відмінності між середніми значеннями показано на рисунках 3 та 4.

Фактор «Е» за тестом Кеттелла визначається як «підпорядкованість – домінантність». Дисперсійний аналіз показав, що студенти, яким притаманна самостійність, незалежність, напористість – менше стикаються з труднощами в дистанційному навчанні. Досліджуванні, які характеризуються м'якістю та сором'язливістю, з такими труднощами стикаються частіше.

Рис. 3. Графік середніх значень за шкалами «Е» та «Наявність труднощів».

Щодо показника «Успішність», то отримано очікувані результати: студенти, в яких успішність зросла за час дистанційного навчання, рідше стикаються з труднощами, ніж ті, в яких успішність показала зворотну динаміку.

Коректні для дисперсійного аналізу, але такі, що дещо перебільшують рівень допустимої значимості, отримано результати й за шкалами: «В» ($p = 0,068$), що діагностує інтелектуальні здатності; «N» ($p = 0,057$), яка розкриває характеристики «прямолінійність – дипломатичність»; «А» ($p = 0,055$), що характеризує «замкнутість – відкритість» респондентів. З огляду на незначне перебільшення рівня допустимої значимості, визначені характеристики можна вважати як наявність несприятливих для дистанційного навчання певних чинників, які при вірній організації навчального процесу більш легко переорієнтовуються на вектор успішності студентів у навчанні.

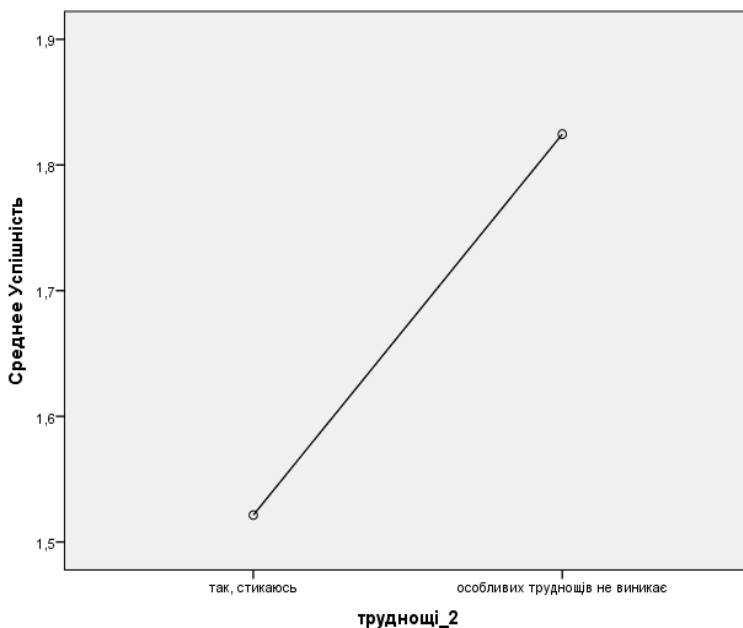

Рис. 4. Графік середніх значень за шкалами «Успішність» та «Наявність труднощів».

Визначені особистісні характеристики, що зумовлюють труднощі в дистанційному навчанні, зведено в таблиці 1.

Таблиця 1. Особистісні характеристики студентів у набутті досвіду дистанційного навчання.

Діагностичний показник	Студенти, які часто стикаються з труднощами (71 % від загальної вибірки)	Студенти, у яких особливих труднощів не виникає (29 % від загальної вибірки)
Фактор Е – «підпорядкованість / домінантність»	характеризуються м'якістю, поступливістю, сором'язливістю, схильні давати дорогу іншим; часто беруть провину на себе, тривожаться щодо	характеризуються самостійністю, незалежністю, наполегливістю, іноді конфліктністю; незалежні в судженнях і поведінці, свій

	своїх можливих помилок; властива тактовність, безмовність, шанобливість, покірність аж до повної пасивності.	хід думок схильні вважати законом для себе і оточуючих; не визнають влади і тиску ззовні, борються за високий статус
«Успішність» та фактор В «інтелект»	успішність понизилась за час дистанційного навчання (часто дещо нижчі інтелектуальні здатності)	успішність залишилась на тому ж рівні, або підвищилась у порівнянні з очною формою навчання (дещо вищі інтелектуальні здатності)
Фактор N – «прямо-лінійність / дипломатичність»	переважно дипломатичні, розважливі, проникливі з сентиментальним підходом до подій і оточуючих людей	більш прямолінійні, наївні з безпосередністю в поведінці
Фактор А – «замкнутість / товариськість»	менш комунікабельні (здебільшого замкнуті, байдужі, дещо ригідні й суворі в оцінці людей; переважно скептично налаштовані та більш «холодні» стосовно оточуючих	комунікабельні (більш відкриті та товариські; властива невимушеність у поведінці, уважність у стосунках; охоче працюють з людьми, не потерпають від критики, відгукуються на будь-які події

Грунтуючись на отриманих результатах, можна зробити наступні висновки. Студенти, які відзначають, що під час дистанційного навчання стикаються з труднощами, характеризуються м'якістю, поступливістю, тактовністю та покірливістю. У цих студентів за іншим питанням анкети помічена гірша успішність. Студенти, які відзначають, що особливих труднощів під час дистанційного навчання не виникає, характеризуються самостійністю, незалежністю, наполегливістю, а іноді навіть конфліктністю. Вони мають вищий рівень успішності.

Якщо звернути увагу, на помічені тенденції за іншими шкалами методики Кеттелла, то можна припустити, що з труднощами найбільше стикаються ті студенти, яким притаманні замкнутість, схильність до об'єктивності, недовірливості. За умов вірно організованого

навчального процесу, коли створюються умови для подолання замкнутості та недовірливості, а також з висвітленням практично зорієнтованих цілей навчання і критеріїв об'єктивності оцінювання, вказані несприятливі для успішності характеристики не стають на заваді засвоєння знань за дистанційною формою навчання.

У результаті можна зауважити, що повернення до традиційного очного навчання збіднить процес оволодіння знаннями та отримання досвіду в сприйнятті його тими студентами, які, маючи досвід очного навчання, отримали досвід і дистанційного навчання. Тому, прерогативою для студентів з різними особистісними характеристиками може стати комбінована форма навчання. У побудові навчального процесу за комбінованою формою навчання варто враховувати виявлені особистісні характеристики студентів.

Зауважимо ще на одному із важливих моментів. На вибір форми навчання та успішність впливає фактор інтелектуальних здатностей. У процесі навчання, особливо якщо воно відбувається у дистанційній формі, важливу роль відіграють процеси розуміння та інтерпретації тексту.

Канали передачі інформації за дистанційної форми навчання найбільш обмежені у порівнянні з очною чи комбінованою. Основна навчальна інформація подається у вигляді усного чи письмового тексту. Тому, нескладно передбачити, що навички роботи з текстом є важливим чинником академічної успішності студентів.

На доказ цього припущення наведемо результати наступного дослідження. У дослідженні взяло участь 47 студентів другого курсу, які навчаються на денній формі, але в силу обставин, що склалися, весь навчальний 2020-2021 рік отримували знання дистанційно. Серед опитаних студентів 79 % дівчат та 21 % юнаків.

Досліджуванним запропоновано опрацювати текст наукового стилю і виконати певні завдання. У цій статті до уваги візьмемо результати виконання двох завдань, які спрямовані на виявлення розуміння студентами основного смислу тексту.

Одне із завдань стояло так: «Проранжуйте основні смислові думки тексту, які, на Ваш погляд, транслює автор. Назвіть головну думку тексту і присвойте їй ранг «1». Потім також основну думку, але яка є менш значимою, присвойте їй ранг «2». І так далі, поки можна виділяти думки.»

Завдання передбачає виділення основної проблеми тексту та питань, що пов'язані з нею. Для того, щоб оцінити виконання цього

завдання у ранговій шкалі, виділено рівні його результативності: «0» – не виділено жодного основного питання; «1» – виділено одне чи декілька питань, але без ключового; «2» – виділено одне ключове питання; «3» – виділено проблемні питання із зазначенням першого рангу на головній думці тексту.

Наступне завдання звучало так: «Коротко напишіть одне або декілька із можливих продовжень цього тексту». Завдання спрямовано на визначення здатності на доосмислення текстового матеріалу. Для ранжування відповідей використана шкала: «0» – продовження відсутнє; «1» – продовження у вигляді резюмування певної інформації у межах тексту чи рекомендацій автору щодо більш детального опису наведеної ним інформації; «2» – продовження у вигляді одного чи декількох коротких речень, яке містить більш розширену інформацію, ніж наведений текст; «3» – інформативне продовження, що розширює межі тексту.

У дослідженні враховано бал підсумкового контролю з профілюючої дисципліни, який проходив у формі письмового екзамену. Цей бал вважаємо за академічну успішність студентів.

Проведений кореляційний аналіз підтвердив висунуте припущення. Встановлено пряmlinійний зв'язок на високому рівні значимості між успішністю студентів та обрахованими показниками: загальною сумою результатів ($\rho = 0,51$, $p \leq 0,001$), виконання завдання на виділення основної проблематики тексту ($\rho = 0,47$, $p \leq 0,001$), виконання завдання на доосмислення текстової інформації ($\rho = 0,45$, $p \leq 0,001$).

Отже, інтелектуальні здібності взагалі, та розуміння тексту зокрема – є важливими чинниками у набутті успішного досвіду дистанційного навчання студентами.

Висновки. Умови пандемії COVID-19 зумовили перехід учбових закладів з очної форми навчання до дистанційного та комбінованого. В осіб, які раніше навчалися за очною формою, виникли певні труднощі в оволодінні знаннями, у результаті чого в країні констатується пониження рівня академічної успішності учнів та студентів. Ситуація, що склалася, ставить вимоги до дослідження та подальшого врахування в організації освітнього процесу тих психологічних характеристик осіб, що сприяють успішному набуттю ними компетентностей.

Проведеним дослідженням встановлено, що серед таких характеристик виділяються особистісні та інтелектуальні якості.

Емпіричне дослідження показує, що з труднощами дистанційного навчання, в результаті яких знижується академічна успішність, стикаються студенти, які характеризуються наступними особистісними якостями: сором'язливість, тривожність та піддатливість до різноманітних впливів, замкнутість, байдужість, деяка ригідність і суворість в оцінці інших; наявність скептичного налаштування та більш «холодного» ставлення у взаємодії з іншими, але таким студентам не бракує дипломатичності, розважливості, сентиментальності. На противагу, успішному набуттю досвіду дистанційного навчання сприяють самостійність, незалежність у судженнях, наполегливість, комунікабельність, уважність у стосунках, які будуються на відвертості, безпосередності, прямолінійності. Успішні студенти охоче працюють з іншими, не потерпають від їхньої критики та відгукуються на будь-які події.

Зазначено, що окрім особистісних характеристик на успішність впливає фактор інтелектуальних здатностей. Особливої значимості при дистанційному оволодінні досвідом мають сформовані процеси розуміння та інтерпретації тексту, зокрема, уміння виділяти основну проблему тексту та дискусійних питань, а також здатність на доосмислення текстового матеріалу.

Визначено, що повернення до типового очного навчання збіднить процес оволодіння знаннями та отримання досвіду в тих студентів, у яких успішність за час дистанційного навчання не понизилась, або й підвищилась. Тому, прерогативою для студентів з різною динамікою успішності та відмінними особистісними характеристиками є комбінована форма навчання за умови врахування виявлених особистісних характеристик.

Розвитку означених здатностей та формуванню процесів інтерпретації соціокультурних та особистих текстів як механізму конструювання особистісного досвіду в цілому варто присвятити окремі дослідження, які в наш час набули гострої актуальності.

Література

1. Волов, В. Т., Волова, Н. Ю., & Четыррова, Л. Б. (2000). Дистанционное образование: истоки, проблемы, перспективы. Самара: Рос. Академия наук, Самарский научный центр.

2.Муковіз, О. П. (2012). Розвиток дистанційного навчання у педагогічній теорії та практиці. *Педагогічна освіта: теорія і практика: збірник наукових праць*, 12, 109–114.

3.Чепелева, Н. В. (2020). Інтерпретація як механізм конструювання опыта личности. *Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Том. II: Психологічна герменевтика*, 12, 4–18.

References

1. Volov, V.T., Volova, N.Yu., & Chetyrova, L.B. (2000). *Distantionnoye obrazovaniye: istoki, problemy, perspektivy* [Distance education: origins, problems, prospects]. Samara : Russian Academy of Sciences, Samara Scientific Center. [in Russian].

2.Mukoviz, O. P. (2012) *Rozvytok dystantsiinoho navchannia u pedahohichnii teorii ta praktytsi* [Development of distance learning in pedagogical theory and practice].*Pedahohichna osvita : teoriia i praktyka – Pedagogical education: theory and practice*, 12, 109–114. [in Ukrainian].

3.Chepeleva, N. V. (2020). *Interpretatsiya kak mekhanizm konstruirovaniya opyta lichnosti* [Interpretation as a mechanism of personality experience constructing]. *Aktualni problemy psykholohii – Actual problems of psychology. Vol. II*, 12, 4–18. [in Ukrainian].

Актуальні проблеми психології. Т.2. 2021. Вип. 13.

Actual problems of psychology: coll. science. G.S. Kostyuk Institute of Psychology, National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Volume II, Issue 13,2021.

ISSN 2072-4772